

Zmluvná pokuta a náhrada škody v obchodnom práve

Ovečková, O.*

OVEČKOVÁ, O.: Zmluvná pokuta a náhrada škody v obchodnom práve. Právny obzor, 107, 2024, č. 6, s. 613 – 632. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2024.6.04>

Contractual penalty and damages in commercial law. The aim of this contribution is to highlight the possibilities available to contracting parties to influence, through consensus, the method and extent of compensation for damages in their mutual relations. This primarily concerns the relationship between contractual penalties and compensation for damages, where legislation provides parties with a range of options to modify compensation for damages. From this perspective, both the essence and the method of connecting contractual penalties and damages are important. The significance of the contractual penalty as a lump sum and the limitation of damages are discussed in detail. In this context, the author also addresses the issue of contractual (consensual) limitation of damages outside the framework of a contractual penalty. While this is not separately regulated in Slovak law, it can be inferred from the legal regulation of damages and the general principles of the law of obligations. This limitation is one manifestation of contractual freedom and, in business relations, serves as one of the tools for risk regulation.

Key words: contractual penalty, compensation for damage, flat-rate damage, limitation of damage, right of moderation

I. Úvod do problematiky

Vzťah zmluvnej pokuty a náhrady škody je variabilný, a to nielen *de lege lata*, ale aj z historického hľadiska. Varíruje medzi ich úplnou separáciou, úzkou spätosťou a prípadnými rôznymi formami voľnejšieho spojenia.

Inštitút zmluvnej (konvenčnej) pokuty (*poena conventionalis*) má korene v rímskom práve. Rímskoprávna konvenčná pokuta predstavovala prípady „keď veriteľ si formou stipulácie (teda formou formálneho verbálneho kontraktu) dával od dlžníka sľúbiť plnenie určitej sumy peňazí ako trest za eventuálne nesplnenie zmluvných povinností“.¹ Takto koncipovaná zmluvná pokuta nemala žiadny vzťah k náhrade škody. Oba inštitúty existovali separátne bez vzájomného prepojenia.

Ešte aj v práve Verböczyho (*Opus Tripartitum* 1514) bola zmluvná pokuta chápaná ako sľub plnenia pre prípad, že strana zavinená nesplní záväzky prevzaté právnym úkonom² bez prepojenia na náhradu škody.

Neskoršie kodifikácie občianskeho a obchodného práva platné na území Česka a Slovenska (resp. Československa) napospol priniesli prepojenie zmluvnej pokuty a náhrady škody.

Tak **Všeobecný občiansky zákonník z roku 1811**, ktorý platil v Čechách až do roku 1950 upravoval zmluvné pokuty v úzkej súvislosti s výškou náhrady škody, a to v časti nazvanej *O práve na náhradu škody a na zadosťučinenie* (§ 1336). Aj keď právna úprava

* Prof. JUDr. Oľga Ovečková, DrSc. Ústav štátu a práva SAV, v. v. i., Bratislava.

¹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 226.

² LUBY, Š. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava : Iura Edition 2002, s. 233.

zmluvnej pokuty počas platnosti kódexu zaznamenala určitý vývoj najvýznamnejšou črtou zmluvnej pokuty zostala paušalizovaná (odhadná) náhrada škody, pričom jej funkcia ako zabezpečovacieho inštitútu bola oslabená. Možno zovšeobecniť, že zmluvná pokuta na základe tejto právnej úpravy bola chápaná ako surogát náhrady škody.

Všeobecný obchodný zákonník z roku 1863, ktorý bol k Všeobecnému občianskemu zákonníku vo vzťahu *lex specialis*, na rozdiel od neho ustanovil, že zmluvná pokuta nie je čo do výšky zásadne obmedzená a môže presahovať dvojnásobok náhrady škody (čl. 284).

V súvislosti s aplikáciou uvedených kódexov sa v českej právnej doktríne diskutovalo o vzťahu zmluvnej pokuty a náhrady škody. Išlo o otázku, či možno zmluvnú pokutu požadovať aj v prípade, že žiadna škoda nevznikla. Doktrína sa skôr klonila k názoru, že zmluvná pokuta nemá povahu trestu, a pokiaľ nevznikne žiadna škoda, tak po žiadosti dlžníka zanikne jeho povinnosť platiť zmluvnú pokutu.³ Teda presadzovala sa silná, ba až existenčná závislosť oboch inštitútov, čím sa do značnej miery zužoval význam a účel inštitútu zmluvnej pokuty.

Na Slovensku aj po vzniku Československej republiky až do roku 1950 bolo v platnosti **uhorské obyčajové právo a Uhorský obchodný zákonník z roku 1875**. Pokiaľ išlo o vzťah zmluvnej pokuty a náhrady škody, platilo, že ak dlžník nesplnil záväzok, zmluvná pokuta sa považovala za vopred určený paušál náhrady škody. Veriteľ nemusel dokazovať, či škoda vznikla, dlžník bol povinný zmluvnú pokutu zaplatiť, ak nastal prípad, pre ktorý bola zmluvná pokuta dohodnutá, bez ohľadu na to, či škoda vznikla alebo nie. V prípade, ak veriteľ dokázal, že škoda presiahla výšku zmluvnej pokuty, dlžník bol povinný nahradiť škodu aj nad rámec zmluvnej pokuty.⁴

Občiansky zákonník z roku 1950 priniesol zmenu v systematickom začlenení právnej úpravy zmluvnej pokuty. Táto bola prvýkrát začlenená do časti upravujúcej zabezpečenie záväzkov, a nie, ako to bolo do prijatia Občianskeho zákonníka, keď sa právna úprava zmluvnej pokuty tradične začleňovala do časti upravujúcej náhradu škody. Vecná spätosť zmluvnej pokuty s náhradou škody však zostala zachovaná a zmluvná pokuta naďalej plnila funkciu paušalizovanej náhrady škody, t. j. mohla byť dohodnutá namiesto náhrady škody. Zabezpečovací charakter bol posilnený aspoň jej novým systematickým začlenením.

Zákonník medzinárodného obchodu z roku 1963⁵ upravil zmluvnú pokutu v rámci právnej úpravy zabezpečenia záväzkov. Tým sa malo zvýrazniť, že zmluvná pokuta má plniť predovšetkým zabezpečovaciu funkciu, z čoho vyplývalo, že veriteľ ju môže požadovať bez ohľadu na to, či mu porušením zmluvnej povinnosti vznikla škoda alebo nie. Prepojenie na náhradu škody zostalo zachované tak, že zákon ustanovil, že zmluvná pokuta vylučuje nárok na náhradu škody pre porušenie povinnosti zabezpečenej zmluvnou pokutou.

³ Pozri TINTERA, T. *Smluvní pokuta v ČR a Europě*. Praha : Leges, 2015, s. 49 a nasl. a tam uvedená literatúra.

⁴ FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A. *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. 3. vyd. Šamorín : Heuréka, 1998, s. 212.

⁵ Zákon č. 101/1963 Zb. platil až do 1. januára 1992, keď nadobudol účinnosť Obchodný zákonník.

Občiansky zákonník z roku 1964 právnu úpravu zmluvnej pokuty do roku 1991 v žiadnej podobe neobsahoval. Zmluvná pokuta bola opätovne včlenená do nášho právneho poriadku novelou Občianskeho zákonníka v roku 1991 (zákon č. 509/1991 Zb.). Na túto úpravu nadviazala úprava v **Obchodnom zákonníku**, ktorý úpravu zmluvnej pokuty v Občianskom zákonníku dopĺňa a modifikuje pre obchodné vzťahy.

V uvedenom prehľade vývinu právnej úpravy zmluvnej pokuty s akcentom na vzťah zmluvnej pokuty a náhrady škody sme aspoň stručne poukázali na vývoj od ponímania zmluvnej pokuty ako čisto sankčnej povinnosti cez postupné silnejúce prepojenie na náhradu škody prostredníctvom dominancie funkcie zmluvnej pokuty ako paušalizovanej náhrady škody až po charakter právnej úpravy zmluvnej pokuty *de lege lata*. Tento súčasný stav právnej úpravy zmluvnej pokuty znamená určité **rozvoľnenie vzťahu zmluvnej pokuty a náhrady škody** oproti predchádzajúcim právnym úpravám. V ďalšom texte sa budeme zaoberať podstatou tohto vzťahu, ako vyplýva zo súčasnej právnej úpravy vrátane jej výkladu a aplikácie.⁶ Zároveň poukážeme v samostatnej časti (časť V.) na možnosť limitácie náhrady škody dohodou strán mimo inštitútu zmluvnej pokuty.

II. Spoločné a rozdielne črty zmluvnej pokuty a náhrady škody

Zmluvná pokuta a náhrada škody sú dva **samostatné právne inštitúty**, ktoré je potrebné vnímať autonómne, ale zároveň treba mať na zreteli, že v určitých ohľadoch ide o ich vzájomné prepojenie či podmienenosť. Preto sa budeme zaoberať skutočnosťami, ktoré ich spájajú, ako aj ich rozdielnou podstatou.

Samostatnosť oboch inštitútov možno najlepšie demonštrovať na účele, ktorému ten-ktorý inštitút slúži. Tento účel právneho inštitútu, ktorý mu dal do vienka zákonodarcu, sa potom prejavuje v jeho podstate, z ktorej možno vyvodíť a sformulovať základné funkcie daného inštitútu, ktoré sú rozdielne, ale sčasti aj spoločné.

Účelom zmluvnej pokuty je zabezpečenie splnenia konkrétnej právnej povinnosti. Spočíva v tom, že kto zabezpečenú **povinnosť poruší**, je povinný oprávnenému subjektu poskytnúť dohodou určené plnenie, ktoré, keď vystupuje ako paušalizácia škody, plní aj reparačnú funkciu.

Účelom náhrady škody (zodpovednosti za škodu) je zabezpečiť čo najúčinnnejšiu a rýchlu nápravu formou plnej náhrady škody (reparácie). Vznik škody je spravidla dôsledkom **porušenia povinnosti**.

1. Spoločné črty zmluvnej pokuty a náhrady škody

a) Spoločnou črtou oboch inštitútov je **porušenie právnej povinnosti**. Zmluvná pokuta je dôsledkom porušenia zabezpečenej povinnosti, a to bez ohľadu na to, či vznikla

⁶ Príspevok sa nezaobrá osobitnými podmienkami aplikácie zmluvnej pokuty voči spotrebiteľovi. K tejto problematike: ŠTASTOVÁ, R., VOZÁR, J. Limity uplatňovania zmluvnej pokuty v spotrebiteľských zmluvách. In *Právny obzor*. 2024, č. 5, s. 488 – 506.

škoda (§ 544 ods. 1 OZ). Náhrada škody je spravidla tiež dôsledkom porušenia právnej povinnosti z ktorého vznikla škoda. V situácii keď následkom porušenia zabezpečenej povinnosti je aj vznik škody, prichádzajú oba inštitúty do vzájomného styku a určitým spôsobom si konkurujú. Prejavuje sa to v tom, že oba inštitúty, hoci každý inou mierou, plnia vo vzťahu k náhrade škody **reparačnú funkciu** a preto je potrebné riešiť z akého titulu a v akom rozsahu bude takáto škoda hradená. To pravda závisí od dispozitívnej právnej úpravy, resp. na jej základe zvoleného spôsobu prepojenia zmluvnej pokuty a náhrady škody. O tom podrobne v nasledujúcej časti.

b) Spoločnou črtou oboch inštitútov je tiež to, že oba plnia **reparačnú (uhradzovacia) funkciu**. Inštitút náhrady škody ju plní vždy, je to jeho základným účelom. Zmluvnej pokute je reparačná funkcia vlastná vtedy, keď v dôsledku nesplnenia zabezpečenej povinnosti povinným subjektom (dlžníkom) oprávnenému subjektu (veriteľovi) vznikne škoda a zmluvné strany dohodli zmluvnú pokutu ako paušalizovanú (odhadnú) náhradu škody.

Význam uvedenej „duplicity“ spôsobu uplatnenia reparačnej funkcie spočíva v tom, že v prípade paušalizovanej náhrady škody uľahčuje odškodnenie v prípade vzniku škody tým, že poškodený nemusí dokazovať vznik a výšku škody (§ 545 ods. 2 OZ). Oprávnená strana môže svoj nárok oprieť len o fakt, že zabezpečená povinnosť bola porušená, čím posilňuje najmä procesnú pozíciu veriteľa.

2. Rozdielne črty zmluvnej pokuty a náhrady škody

a) Rozdiel medzi zmluvnou pokutou a náhradou škody je v **uplatnení moderačného (zmiernovacieho) práva**. Oba kódexy moderáciu výšky zmluvnej pokuty pripúšťajú (§ 545a OZ, § 301 OBZ). Pričom výška škody je pri moderácii zmluvnej pokuty limitujúcim faktorom. A, naopak, pre výšku škody, ktorá vznikla neskôr (po súdnom rozhodnutí), je limitujúcim faktorom výška zmluvnej pokuty.

Moderáciu výšky náhrady škody Obchodný zákonník výslovne **zakazuje** (§ 386 ods. 2) s ohľadom na charakter obchodnoprávných vzťahov a potrebu dôsledného uplatnenia reparačnej funkcie náhrady škody. Občiansky zákonník súdnu moderáciu výšky náhrady škody **pripúšťa**, okrem škody spôsobenej úmyselne (§ 450).

b) Rozdiel je aj v **charaktere zodpovednosti**. Zmluvná pokuta, ako aj náhrada škody nastupujú ako sankcie za porušenie povinnosti. V tom zmysle ide o zodpovednosť ako právny následok porušenia právnej povinnosti.

Obchodný zákonník prisúdil zmluvnej pokute charakter **absolútnej objektívnej zodpovednosti**, lebo pri zmluvnej pokute vylúčil uplatnenie okolností vylučujúcich zodpovednosť (§ 300, § 374) a tým vylúčil liberáciu. Náhradu škody upravil tiež na základe **objektívnej zodpovednosti** ktorá je zmiernená jednak možnosťou preukázania liberačných dôvodov (okolností vylučujúcich zodpovednosť, zodpovednosť nevznikne, lebo chýba protiprávnosť) a jednak predvídateľnosťou vzniku škody. Uvedené platí, ak si strany nedohodnú iné podmienky vzniku povinnosti zaplatiť zmluvnú pokutu, ako aj povinnosti nahradiť škodu. Vyplýva to z charakteru ustanovenia § 300

OBZ, ktoré dispozitívne vylučuje aplikáciu okolností vylučujúcich zodpovednosť, ako aj z dispozitívneho charakteru ustanovenia § 374 OBZ, ktoré upravuje okolnosti vylučujúce zodpovednosť. Z toho vyplýva, že zmluvné strany môžu disponovať nielen možnosťou uplatnenia okolností vylučujúcich zodpovednosť, ale môžu rozsah liberačných dôvodov (okolností vylučujúcich zodpovednosť) rozšíriť či zúžiť, prípadne ich iným spôsobom vymedziť, ako to robí § 374 ods. 1 OBZ⁷, a tým zmierniť alebo sprísniť podmienky zodpovednosti.

Zjednodušene možno povedať, že podstata rozdielu vyplývajúceho z dispozitívnej právnej úpravy zmluvnej pokuty a náhrady škody je v možnosti uplatnenia okolností vylučujúcich zodpovednosť a tým určenia stupňa prístnosti objektívnej zodpovednosti.

Napokon zmluvným stranám obchodnoprávneho vzťahu nič nebráni (okrem komplikácií pri aplikácii), aby sa dohodli na uplatnení princípu zavinenia, a to tak pri zmluvnej pokute, ako aj pri náhrade škody.

V obchodnej praxi je modifikácia zákonných dispozitívnych predpokladov vzniku zmluvnej pokuty bežnou skutočnosťou. Pritom je dôležité, aby tieto konkrétne podmienky boli dohodnuté jednoznačne, aby nevznikli pri ich aplikácii nejasnosti, ktoré môžu viesť až k neplatnosti samej dohody o zmluvnej pokute. Prax napríklad ukázala, že aj dohoda o tom, že predpokladom vzniku povinnosti zaplatiť zmluvnú pokutu je zavinené porušenie zabezpečenej povinnosti, bez odkazu na konkrétne ustanovenie (§ 545 ods. 3 OZ), môže vyvolať výkladové problémy. Napríklad spor o tom, či dohodnuté zavinenie má charakter prezumovaného (predpokladaného) zavinenia, prípadne, či sa dohoda o predpoklade zavinenia vzťahuje na porušenie zabezpečenej povinnosti, alebo na vznik škody, ktorý je následkom tohto porušenia.

c) Do tejto časti môžeme zaradiť aj **aplikáciu rôznych podmienok náhrady škody** podľa toho, či sa škoda viaže na porušenie zmluvnou pokutou zabezpečenej povinnosti. Väzba na zmluvnú pokutu mení aj charakter podmienok náhrady škody. V prípade škody, ktorá vznikne v dôsledku porušenia zabezpečenej povinnosti, poškodený nemá povinnosť preukazovať podmienky zodpovednosti za škodu podľa ustanovenia § 373 a nasl. OBZ. To znamená, že poškodený nemusí preukázať vznik škody a jej výšku, ako ani to, že škoda vznikla v príčinnej súvislosti s porušením zabezpečenej povinnosti. Kompenzácia takto vzniknutej škody má zjednodušený režim tým, že bude hradená zaplatením zmluvnej pokuty. Pokiaľ však nejde o škodu, ktorá je dôsledkom porušenia zabezpečenej povinnosti, uplatní sa v plnom rozsahu § 373 a nasl. OBZ, lebo takáto škoda nepodlieha kompenzácii prostredníctvom zmluvnej pokuty.

III. Prepojenia zmluvnej pokuty a náhrady škody

Vzťah zmluvnej pokuty a náhrady škody a jeho dôsledky na aplikáciu oboch inštitútov je závislý od spôsobu ich reálneho prepojenia v danom prípade. Konkrétny spôsob prepojenia vyplynie buď z právnej úpravy (textu zákona), alebo dohody strán.

⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 30. septembra 2008, sp. zn. 32 Obdo 739/2006. Pozri OVEČKOVÁ, O. *Zmluvná pokuta*. 2. vydanie. Bratislava : Iura Edition, 2011 s. 55 a nasl.

1. Podstata prepojenia zmluvnej pokuty a náhrady škody *de lege lata*

Charakter a spôsob prepojenia zmluvnej pokuty a náhrady škody výrazným spôsobom ovplyvňuje **právna povaha ustanovení**, ktoré upravujú spôsob prepojenia týchto dvoch inštitútov. Rozhodujúci je dispozitívny charakter týchto noriem (*ius dispositivum*), ktorý umožňuje účastníkom právnych vzťahov, aby si, v zákonom ustanovených medziach, vzájomne určili obsah práv a povinností, teda aby si určili vlastné pravidlá. Len za predpokladu, že sa tak nestane, platí to, čo ustanovuje norma a strany sú ňou viazané. Z tohto hľadiska má dispozitívna norma podporný charakter. Dispozitívny charakter právnej úpravy vytvára možnosť variability, resp. tvorby vlastného práva (pravidiel) pre zmluvné vzťahy.

Základným východiskom právnej úpravy zmluvnej pokuty *de lege lata* je teda **dispozitívna právna úprava**, ktorá sa uplatní, ak si strany nedohodnú niečo iné. Táto úprava spočíva na nasledujúcich východiskách vzťahu zmluvnej pokuty a náhrady škody:

a) **Povinnosť zaplatiť zmluvnú pokutu vzniká aj vtedy, keď oprávnenému účastníkovi porušením povinnosti zabezpečenej zmluvnou pokutou nevznikne škoda** (§ 544 ods. 1).

Z uvedeného ustanovenia vyplýva predovšetkým autonómnosť zmluvnej pokuty a akcent na jej funkciu zabezpečovaciu (preventívnu) a sankčnú. Tu vystupuje zmluvná pokuta ako inštitút nezávislý od náhrady škody. Tým dochádza k určitému rozvoľneniu vzťahu zmluvnej pokuty a náhrady škody oproti tradičným úpravám tohto vzťahu v minulosti, kde zmluvná pokuta vystupovala predovšetkým ako paušalizovaná náhrada škody. *De lege lata* právo na zmluvnú pokutu teda nie je podmienené vznikom škody na strane veriteľa, stačí, ak bola povinnou stranou porušená zabezpečená povinnosť. Zákon tu zdôrazňuje, že zmluvná pokuta a náhrada škody sú samostatné inštitúty, ktoré nemožno navzájom zamieňať,⁸ a to aj napriek tomu, že ich vznik má spoločný pôvod v porušení zabezpečenej povinnosti.

b) **Veriteľ nie je oprávnený požadovať náhradu škody spôsobenej porušením povinnosti, na ktorú sa vzťahuje zmluvná pokuta** (§ 545 ods. 2 prvá veta OZ).

Pre prípad vzniku škody zákon dispozitívne upravuje zmluvnú pokutu ako paušalizovanú náhradu škody, lebo v plnom rozsahu konzumuje aj nárok na náhradu škody. Táto forma zmluvnej pokuty sa uplatní vtedy, keď účastníci dohody o zmluvnej pokute vôbec nedohodli podmienky vzťahu oboch inštitútov (platí dispozitívne ustanovenie § 545 ods. 2), prípadne odkázali na ustanovenie § 545 ods. 2 OZ. Tento typ zmluvnej pokuty sa niekedy nazýva aj odhadná zmluvná pokuta, lebo *ex ante* odhaduje výšku škody, ktorá môže vzniknúť. Uplatní sa vždy, pokiaľ ju strany dohodou nevylúčia.

Zmluvná pokuta tu plní preventívnu funkciu, lebo motivuje dlžníka, aby splnil zabezpečenú povinnosť. Ďalej plní reparačnú (paušalizačnú, uhrádzovacia) funkciu, lebo sčasti alebo vcelku uhrádza škodu, ktorá vznikla veriteľovi v dôsledku nesplnenia zabezpečenej povinnosti. Tam, kde zmluvná pokuta prevyšuje výšku škody, plní funkciu sčasti reparačnú a sčasti sankčnú.

⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 11. septembra 2012, sp. zn. 3 Sžf 14/2012.

Zmluvnú pokutu ako paušalizovanú náhradu škody môžu strany, ak sa im nehodí pre daný prípad dohodou vylúčiť a zvoliť si niektorú z ďalších foriem zmluvnej pokuty.

c) Veriteľ nie je oprávnený domáhať sa náhrady škody presahujúcej zmluvnú pokutu (§ 545 ods. 2, druhá veta).

Ide o dispozitívne vyjadrenie **zákonnej limitácie náhrady škody**, ktorá vznikne v dôsledku porušenia zabezpečenej povinnosti a platí, pokiaľ si strany nedohodnú niečo iné.

Z uvedenej zákonnej právnej úpravy vzťahu zmluvnej pokuty a náhrady škody môžeme vyvodit' jednak to, že nárok na zmluvnú pokutu nie je závislý od toho, či z porušenia zabezpečenej povinnosti vznikne škoda, ale tiež to, že ak škoda vznikne platí, že na náhradu škody veriteľ nemá nárok. Zmluvná pokuta tu supluje náhradu škody a zároveň paušalizuje jej výšku. Zákonný text teda podporuje povahu zmluvnej pokuty ako paušalizovanej náhrady škody. Ide však aj o zákonný spôsob **limitácie náhrady škody** a to výškou dohodnutej zmluvnej pokuty (podrobnejšie v ďalšom texte v samostatnej časti).

Pripomenieme, že aj tu má škoda charakter majetkovej ujmy, ktorá zahŕňa tak skutočnú škodu (*damnum emergens*) a ušlý zisk (*lucrum cessans*) a o ich vzťahu platí to, čo pri všeobecnej právnej úprave náhrady škody v Obchodnom zákonníku. Zároveň musí ísť o škodu, ktorá vznikla v dôsledku porušenia zmluvnou pokutou zabezpečenej povinnosti.

Uvedená dispozitívna právna úprava je základom vzťahu zmluvnej pokuty a náhrady škody, pokiaľ si zmluvné strany nedohodnú odlišné podmienky tohto vzťahu. Takáto flexibilita je osobitne výhodná a žiaduca pre obchodné vzťahy, lebo strany môžu prispôbiť podmienky vzniku a realizácie väzby zmluvnej pokuty a náhrady škody každému vzťahu a jeho konkrétnym podmienkam.

2. Spôsoby prepojenia zmluvnej pokuty a náhrady škody dohodou strán

Dojednávanie zmluvnej pokuty je tým štádiom, kde sa formuje konkrétny vzťah zmluvnej pokuty k náhrade škody. Konkrétna forma tohto vzťahu a tým aj funkcie, ktoré zmluvná pokuta bude plniť, závisia od vôle zmluvných strán determinovanej potrebami a záujmami z tohto vzťahu vyplývajúcimi.

Na základe uvedenej právnej úpravy zmluvnej pokuty a v dôsledku jej dispozitívnosti môžu si zmluvné strany dojednať iný variant vzťahu zmluvnej pokuty a náhrady škody, ako im ponúka právna úprava. Ide o najmä nasledujúce možnosti:

a) Kumulatívna zmluvná pokuta, ktorú možno požadovať popri náhrade škody. Niekedy sa označuje aj ako paralelná zmluvná pokuta, lebo nárok na zmluvnú pokutu, ako aj nárok na náhradu škody vznikajú paralelne. Tento súbeh zmluvnej pokuty a práva na náhradu škody je možný len na základe dohody zmluvných strán. Možné sú dva varianty:

- **Zmluvná pokuta sa započíta na náhradu škody** (započítateľná zmluvná pokuta) a poškodený má právo popri nároku na zmluvnú pokutu aj na náhradu škody presahujúcej výšku zmluvnej pokuty. Právo na náhradu škody presahujúcej zmluvnú pokutu zostane zachované. Zmluvná pokuta pôsobí tak preventívne, ako aj reparačne.

- **Zmluvná pokuta sa nezapočíta na náhradu škody** a poškodený má popri zmluvnej pokute aj nárok na plnú náhradu škody. V tomto prípade sú oba inštitúty oddelené. Zmluvná pokuta nemá žiadny vplyv na zodpovednosť za škodu, a to ani z hľadiska jej výšky, ani z hľadiska podmienok jej uplatnenia. Jediné čo ich spája, je predpoklad (podmienka) ich vzniku porušenia zabezpečenej povinnosti. Zmluvná pokuta tu pôsobí preventívne a sankčne.

Tak pri náhrade škody presahujúcej výšku zmluvnej pokuty, ako aj v prípade zmluvnej pokuty nezapočítateľnej na zmluvnú pokutu, bude sa na náhradu škody aplikovať § 373 a nasl. OBZ.

b) **Zmluvná pokuta alternatívna s náhradou škody.** Veriteľ má **právo voľby** medzi zmluvnou pokutou a náhradou škody. Uplatnenie tejto možnosti predpokladá dohodu strán tak o tom, že veriteľ je oprávnený požadovať náhradu škody spôsobenej porušením povinnosti zabezpečenej zmluvnou pokutou, ako aj o tom, že veriteľ má možnosť voľby medzi zmluvnou pokutou a náhradou škody.

Oba inštitúty tu pôsobia separátne, čo znamená, že zmluvná pokuta tu plní preventívnu a sankčnú funkciu. V žiadnom prípade nereparuje vzniknutú škodu. Náhrada škody sa bude riadiť § 373 a nasl. OBZ. Dojednanie zmluvnej pokuty ako alternatívy k náhrade škody je praktické, lebo veriteľ sa môže rozhodovať podľa reálne vzniknutej škody. Teda rozhodujúce je výška nároku a podmienky uplatnenia nároku (zmluvná pokuta, náhrada škody).

Pokladáme za dôležité, aby si strany dojednávajúce určitú formu zmluvnej pokuty uvedomili, ktoré funkcie zmluvnej pokuty dojednávajú aktivujú a či realizácia práve týchto funkcií zabezpečí naplnenie ich záujmov a cieľov, ktoré od dojednanej zmluvnej pokuty očakávajú. Napokon je to dôležité aj z hľadiska realizácie zmluvnej pokuty, osobitne pri prípadnej aplikácii moderačného práva, kde prvoradou úlohou súdu je zistiť, akú funkciu mala zmluvná pokuta plniť.⁹

IV. Zmluvná pokuta ako paušalizácia a limitácia náhrady škody

Spôsob prepojenia zmluvnej pokuty a náhrady škody sa premieta do troch konkrétnych oblastí v ktorých toto spojenie ovplyvňuje spôsob vymáhania náhrady škody, rozsah náhrady škody či výšku zmluvnej pokuty. Ide o nasledujúce okruhy vzťahov zmluvnej pokuty a náhrady škody: zmluvná pokuta ako paušalizovaná náhrada škody; zmluvná pokuta ako spôsob limitácie výšky škody; výška vzniknutej škody ako hranica moderácie. Toto vzájomné ovplyvňovanie zmluvnej pokuty a náhrady škody je významné pre pochopenie samotnej podstaty zmluvnej pokuty a jej využitie v obchodných vzťahoch.

1. Zmluvná pokuta ako paušalizovaná náhrada škody

Paušalizácia náhrady škody znamená, že výšku škody vyjadruje paušálna (vymedzená, stanovená) suma, ktorú predstavuje dohodnutá zmluvná pokuta, a to bez ohľadu

⁹ Bližšie OVEČKOVÁ, O. Zmluvná pokuta v obchodnom práve – predpoklady a podmienky moderácie. In *Právny obzor*. 2024, č. 2, s. 121 – 139.

na to, aká výška škody skutočne vznikne v dôsledku porušenia zabezpečenej povinnosti. Paušalizácia náhrady škody prostredníctvom zmluvnej pokuty je charakteristická tým, že dôvodom vzniku náhrady škody, ako aj aktivácie (vznik nároku) zmluvnej pokuty je jedno a to isté porušenie zabezpečenej povinnosti. Dôsledkom paušalizácie náhrady škody je, že veriteľ nie je oprávnený požadovať zároveň náhradu škody aj zmluvnú pokutu. Ako vyplýva aj z predchádzajúcich úvah, základným pravidlom právnej úpravy vzťahu zmluvnej pokuty a náhrady škody je, že **dispozitívne preferuje zmluvnú pokutu práve ako paušalizovanú náhradu škody**, ktorá konzumuje nárok na náhradu škody (§ 545 ods. 2 OZ). Je to jeden z účelov zmluvnej pokuty, pokiaľ nie je dohodnuté niečo iné.

Zmluvná pokuta v pozícii paušalizácie náhrady škody sa využíva pre zjednodušenie uplatnenia a vymáhania náhrady škody, lebo vymedzuje (paušalizuje) paušálnou sumou predpokladanú škodu, ktorá nemusí a spravidla ani nie je, totožná so skutočne vzniknutou výškou škody. Strany pri dojednávaní paušalizačnej zmluvnej pokuty dôsledne kalkulujú s tým, aká môže byť výška potencionálnej škody pre prípad porušenia zabezpečenej povinnosti. Dôležitá je teda predpokladaná výška škody. Paušalizácia škody môže, ale nemusí byť jediným cieľom dojednávania zmluvnej pokuty. Strany môžu popri paušalizácii náhrady škody zvažovať aj posilnenie preventívnej alebo sankčnej funkcie.

Ako sme ukázali v predchádzajúcej časti, väzba zmluvnej pokuty na náhradu škody môže mať rôznu podobu, lebo vzhľadom na dispozitívnosť povahy právnej úpravy bude závisieť od dohody zmluvných strán, a teda od konkrétneho prípadu, potrieb a záujmov strán z neho vyplývajúcich. Vlastnosť zmluvnej pokuty ako paušalizovanej náhrady škody spája zmluvnú pokutu s **reparačnou** (uhradzovacou, kompenzačnou) **funkciou** zmluvnej pokuty.

Intenzita a spôsob prepojenia zmluvnej pokuty a náhrady škody závisí od voľby tejto -ktorej formy zmluvnej pokuty a jej spätosti (väzby) s náhradou škody, ale tiež od toho, v akom časovom štádiu pôsobí zmluvná pokuta.

a) V štádiu dojednávania zmluvnej pokuty sa väzba zmluvnej pokuty a náhrady škody premieňa do voľby ich konkrétneho prepojenia, ako aj určenia výšky zmluvnej pokuty. Prepojenie oboch inštitútov je v tomto štádiu **podmienečné**, lebo jeho realizácia predpokladá vznik škody spojený s porušením zabezpečenej povinnosti. **Konkrétne prepojenie oboch inštitútov** podmieňuje spôsob uplatnenia náhrady škody buď komplikovanejší v zmysle § 373 a nasl. OBZ, alebo jednoduchší v tom, že poškodeného nezaťažuje dôkazné bremeno a nemusí dokazovať vznik a výšku škody (§ 545 ods. 2). Toto štádium je náročné aj z hľadiska určenia **výšky zmluvnej pokuty**. Zmluvná pokuta ako paušalizovaná náhrada škody musí *ex ante* odhadnúť výšku škody, ktorá môže v budúcnosti vzniknúť v dôsledku porušenia zabezpečenej povinnosti. Preto sa niekedy označuje aj ako **odhadná zmluvná pokuta**. Uvážlivosť je tu namieste, lebo neprimerane vysokú zmluvnú pokutu môže súd znížiť (§ 301 OBZ), ale nízku zmluvnú pokutu viazanú na výšku škody súd zvýšiť nemôže. Toto riziko väzby zmluvnej pokuty na náhradu škody treba brať do úvahy v čase dojednávania zmluvnej pokuty.

V tomto štádiu je priestor na využitie zmluvnej pokuty ako paušalizovanej náhrady škody, ktorú by si mali uvedomovať zmluvné strany pri rozhodovaní o forme a výške zmluvnej pokuty. Strany pri preferovaní paušalizačnej zmluvnej pokuty majú na zreteli predovšetkým zjednodušené vysporiadanie škôd. Sankčné pôsobenie zmluvnej pokuty je takmer eliminované alebo je len čiastočné. Už aj tu pri rozhodovaní o spôsobe prepojenia zmluvnej pokuty a náhrady škody pôsobí latentným spôsobom reparačná funkcia, a to napriek tomu, že jej reálne uplatnenie je spojená až s realizáciou zmluvnej pokuty.

b) V štádiu uplatnenia (realizácie) paušalizačnej zmluvnej pokuty možno z väzby zmluvnej pokuty a náhrady škody vyvodit', aké povinnosti a oprávnenia majú zúčastnené subjekty, teda – inak povedané – v čom spočíva zjednodušenie režimu uplatnenia a vymáhania náhrady škody.

Veriteľ má uľahčenú situáciu v tom, že mu stačí preukázať dve skutočnosti: porušenie povinnosti zabezpečenej zmluvnou pokutou a výšku dohodnutej zmluvnej pokuty. V prípade vzniku škody má veriteľ nárok na jej náhradu prostredníctvom zmluvnej pokuty bez toho, aby musel preukazovať predpoklady nároku na náhradu škody.

Dlžník má podmienky sprísnené, lebo v prípade paušalizačnej zmluvnej pokuty sa nemôže v obchodných vzťahoch zbaviť povinnosti zaplatiť zmluvnú pokutu preukázaním okolností vylučujúcich zodpovednosť (objektívna zodpovednosť bez možnosti liberácie § 300 OBZ). Právna úprava je teda v prípade zmluvnej pokuty prísnejšia ako v prípade právnej úpravy náhrady škody, ktorá je upravená ako objektívna zodpovednosť pripúšťajúca liberáciu (§ 373 OBZ).

Treba však rozlišovať **mieru paušalizácie**. Tak je to pri „totálnej“ paušalizácii v zmysle § 545 ods. 2 OZ, keď je veriteľ oprávnený požadovať len zmluvnú pokutu a nie je oprávnený požadovať náhradu škody spôsobenej porušením zabezpečenej povinnosti, ak nebolo dojednané niečo iné. V takomto prípade využíva oprávnený výhody paušalizácie náhrady škody v plnom rozsahu.

Iná situácia nastane v prípade, ak sa strany dohodnú na **náhrade škody presahujúcej zmluvnú pokutu**, alebo sa dohodnú, že **náhradu škody** možno požadovať **popri zmluvnej pokute** (kumulatívna zmluvná pokuta). Zmluvná pokuta v týchto prípadoch nemá za cieľ paušalizáciu náhrady škody, preto sa aj režim náhrady škody mení v porovnaní s tým, keď sa hradí škoda prostredníctvom zmluvnej pokuty ako paušalizovanej náhrady škody. Veriteľ je potom oprávnený domáhať sa náhrady tejto škody, ale nemôže využiť zjednodušený režim jej uplatnenia. Napríklad, ak bola dohodnutá zmluvná pokuta vo výške 5 000 eur a v dôsledku porušenia zabezpečenej povinnosti vznikla škoda 6 000 eur, veriteľ má právo na zmluvnú pokutu v plnej výške (5 000 eur) a na náhradu škody, ktorá nie je krytá zmluvnou pokutou, t. j. 1 000 eur. Nárok na náhradu škody presahujúcu výšku zmluvnej pokuty vo výške 1000 eur podlieha režimu náhrady škody v zmysle § 373 a nasl. OBZ.

To platí aj v prípade, ak sa strany dohodnú, že náhradu škody možno požadovať **popri zmluvnej pokute**. Ani tu zmluvná pokuta nie je paušalizáciou škody. Oba inštitúty stoja vedľa seba. Spája ich len spoločná porušená zabezpečená povinnosť, ale absentuje ich faktické prepojenie. Preto ani veriteľ nemôže využiť zvýhodnený režim uplatnenia ná-

hrady škody, lebo zmluvná pokuta tu nemá za cieľ paušalizáciu škody. Aj tu sa uplatní režim v zmysle § 373 a nasl. OBZ.

V praxi nie je ojedinelý názor, že pri **strete nároku na zmluvnú pokutu a nároku na náhradu škody** poškodený má vždy právo voľby, čo znamená, že ak si neuplatní nárok na zmluvnú pokutu, môže sa domáhať náhrady škody. To však nie je správne. Ak si strany dohodnú zmluvnú pokutu, ale nedohodnú si aj jej vzťah k náhrade škody, platí, že veriteľ nie je oprávnený požadovať náhradu škody spôsobenú porušením povinnosti, na ktorú sa vzťahuje zmluvná pokuta za predpokladu, že účastníci si nedojednali niečo iné (§ 545 ods. 2 OBZ). Aplikácia tejto dispozitívnej právnej úpravy znamená, že v tomto prípade sa uplatní reparačná funkcia zmluvnej pokuty a zmluvná pokuta tu má povahu paušalizovanej náhrady škody. A veriteľ nemá právo požadovať náhradu škody ani spolu a ani alternatívne zo zmluvnou pokutou. Pritom je celkom irelevantné, či si veriteľ nárok na zmluvnú pokutu uplatnil alebo nie.

To, že uvedený nesprávny názor v praxi rezonuje a nie je ojedinelý, dokladá aj rozhodovacia prax súdov v tom zmysle, že aj súdy musia túto otázku riešiť. Tak Krajský súd v Bratislave konštatoval: „Neuplatnením si nároku na zmluvnú pokutu nevzniká právo uplatniť si nárok na náhradu škody; to by platilo len v prípade, ak by v dohode o zmluvnej pokute bolo dohodnuté právo voľby medzi zmluvnou pokutou a náhradou škody.“¹⁰

2. Zmluvná pokuta ako limitácia výšky náhrady škody

Ďalším aspektom väzby zmluvnej pokuty a náhrady škody je, že **zmluvná pokuta je prostriedkom limitácie výšky náhrady škody**. Zmluvná pokuta ako nástroj limitujúci výšku náhrady škody je bezprostredne spojená s paušalizáciou náhrady škody.

Limitačné pôsobenie zmluvnej pokuty vo vzťahu k náhrade škody nachádzame tam, kde zmluvná pokuta má paušalizačný charakter, teda tam, kde výška zmluvnej pokuty je zároveň aj výškou (rozsahom) náhrady škody, ktorá vznikla v dôsledku porušenia zabezpečenej povinnosti. Limitácia náhrady škody je vo väzbe k zmluvnej pokute len jednou stránkou paušalizácie náhrady škody. Ak jedným z účelov zmluvnej pokuty je paušalizácia náhrady škody, tak to zároveň znamená, že prostredníctvom paušalizácie zmluvná pokuta pôsobí aj ako limitácia náhrady škody, a to všade tam, kde skutočne vzniknutá škoda presahuje výšku zmluvnej pokuty.

Uvedenú limitáciu náhrady škody charakterizujú najmä dve skutočnosti. Ide o **zmluvnú (kontraktúálnu) limitáciu**, ktorá závisí od vôle zmluvných strán, či si dohodnú paušalizačnú zmluvnú pokutu. Zároveň ide o **sprostredkovanú limitáciu**, ktorá sa realizuje **prostredníctvom iného právneho inštitútu** – zmluvnej pokuty. Zákon teda prostredníctvom zmluvnej pokuty umožňuje reálne limitovať (odhadom určiť) paušálnu sumou) výšku škody. Limitácia náhrady škody je súčasťou paušalizácie vtedy, keď výška škody presahuje výšku dohodnutej zmluvnej pokuty. Je potom na vôli strán, či takúto zákonom danú možnosť v konkrétnom prípade využijú.

¹⁰ Rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo 16. novembra 2016, sp. zn. 1 Cob 162/2015.

Sprostredkovanú možnosť limitácie, rozsahu náhrady škody umožňuje zákon stranám aj v iných prípadoch. Tak strany môžu vzhľadom na dispozitívnosť ustanovenia § 374 ods. 1 OBZ dohodou rozšíriť výpočet okolností vylučujúcich zodpovednosť, a tým zúžiť zodpovednosť budúceho škodcu, a tým aj obmedziť rozsah náhrady škody. Ako sa uvádza v rozsudku Najvyššieho súdu ČR, nemá žiadne právne dôsledky, či dojednanie o iných alebo ďalších dôvodoch vylúčenia zodpovednosti za škodu bude posúdené ako špeciálna skutková podstata okolností vylučujúcich zodpovednosť za škodu alebo ako zmluvná limitácia náhrady škody. Týmto zmluvným dojednaním nie je dotknutý § 386 OBZ, lebo takáto limitácia náhrady škody je prípustná, a nie je teda neplatná.¹¹

3. Výška vzniknutej škody ako hranica moderácie zmluvnej pokuty

Je tu ešte jeden rozmer vzťahu zmluvnej pokuty a náhrady škody, ktorý tiež súvisí s charakterom zmluvnej pokuty ako paušalizovanej náhrady škody a uplatňuje sa pri súdnej moderácii zmluvnej pokuty (§ 301 OBZ). Spočíva vo **vzájomnom dvojsmernom ovplyvňovaní náhrady škody a zmluvnej pokuty** tým, že na jednej strane je vzniknutá škoda hranicou moderácie zmluvnej pokuty, ale zároveň výška zmluvnej pokuty je limitom rozsahu nároku na náhradu škody, ktorá vznikla neskôr.

a) **Vzniknutá škoda je hranicou moderácie** v tom zmysle, že súd môže znížiť zmluvnú pokutu až do výšky škody, ktorá vznikla do doby súdneho rozhodnutia porušením zmluvnej povinnosti, na ktorú sa vzťahuje zmluvná pokuta. Vzniknutá škoda teda ovplyvňuje výšku zmluvnej pokuty pri súdnej moderácii, lebo limituje jej zníženie. To však neznamená, že vznik škody je podmienkou uplatnenia moderačného práva. Aj keď porušením zabezpečenej povinnosti nevznikne žiadna škoda, možno požiadať súd, aby neprimerane vysokú zmluvnú pokutu znížil. Hoci v tomto prípade neexistuje spodná hranica zníženia (výška škody), limitujúcim faktorom zníženia zmluvnej pokuty je tu potom obmedzenie, že súd zmluvnú pokutu nemôže odpustiť celú.

Vznik škody síce nepodmieňuje uplatnenie moderačného práva, je však **okolnosťou limitujúcou spodnú hranicu zníženia** zmluvnej pokuty, ktorú súd musí rešpektovať. Jeho rozhodnutie sa na základe voľnej úvahy môže pohybovať v rozpätí dohodnutej výšky zmluvnej pokuty a výškou škody.

Spornou je otázka, **akú úlohu má výška vzniknutej škody pri rozhodovaní o moderácii, resp. o neprimeranosti zmluvnej pokuty**. Inak povedané, či sudca má pri rozhodovaní o neprimeranosti zmluvnej pokuty brať zreteľ okrem hodnoty a významu zabezpečenej povinnosti aj na výšku vzniknutej škody. Pochopiteľne, že tento problém vzniká len v prípade, keď zmluvná pokuta plní funkciu (s častí alebo úplne) paušalizácie náhrady škody, ktorá veriteľovi vznikla v dôsledku porušenia zabezpečenej povinnosti.

Na jednej strane existuje doktrínálny názor, že škodu, ktorá veriteľovi skutočne vznikla v dôsledku porušenia zabezpečenej povinnosti, nemožno brať pri moderácii do úvahy, lebo pre posudzovanie neprimeranosti zmluvnej pokuty nemá žiadny význam.¹²

¹¹ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 30. septembra 2009, sp. zn. 32 Obdo 739/2006.

¹² TINTĚRA, T. *Smluvní pokuta v ČR a Evropě*. Praha : Leges, 2015, s. 136 a 142.

Tento podporila opakovane aj judikatúra konštatovaním, že „... výška škody vzniknutej do doby súdneho rozhodnutia porušením zmluvnej povinnosti nie je kritériom na zníženie zmluvnej pokuty, ale iba hranicou, pod ktorú nemožno pokutu znížiť“.¹³

Na druhej strane sa presadzuje názor, že pri úvahách o neprimeranosti zmluvnej pokuty súd má vziať do úvahy aj vzniknutú škodu.¹⁴ Zásadné stanovisko k tejto otázke zaujal Najvyšší súd ČR¹⁵, keď konštatoval, že pri paušalizačnej (aspoň sčasti) zmluvnej pokute musí patriť medzi rozhodujúce okolnosti pre úvahu o neprimeranosti výška vzniknutej škody. Túto požiadavku odôvodňujú, podľa Najvyššieho súdu, nasledujúce skutočnosti: moderácia má zabrániť tomu, aby dlžník bol nútený zaplatiť neprimeranú (nespravodlivú) zmluvnú pokutu; škoda je zákonnou spodnou hranicou pre zníženie zmluvnej pokuty (§ 2051 COZ, prvá veta); zákon počíta s možnosťou veriteľa uplatniť na súde nárok na neskoršie vzniknutú škodu do výšky zmluvnej pokuty (veta druhá). Zároveň Najvyšší súd zdôrazňuje, že práve „rozsah škody, ktorú veriteľ utrpel v dôsledku porušenia zmluvnej povinnosti a ku kompenzácii ktorej pokuta smeruje, teda zásadne určuje mieru, v akej bol narušený jeho záujem“.¹⁶

Ak uvažujeme o moderácii paušalizačnej zmluvnej pokuty, ktorá má vcelku alebo sčasti kompenzovať vzniknutú škodu zdá sa, že úloha výšky škody, ktorá vznikla v dôsledku porušenia zabezpečenej povinnosti, sa buď minimalizuje, alebo maximalizuje.

Popieranie akéhokoľvek významu výšky škody pri posudzovaní primeranosti zmluvnej pokuty, ktorá plní kompenzačnú funkciu, nie je optimálne. Pomer medzi výškou zmluvnej pokuty a výškou škody je tu dôležitý, lebo zmluvnú pokutu už pri jej dojednávaní strany považovali za takú, ktorá odhaduje (predpokladá), že z porušenia povinnosti môže vzniknúť škoda určitého rozsahu, ktorá má byť kompenzovaná sčasti alebo vcelku zmluvnou pokutou. Už tu teda kompenzačná funkcia zmluvnej pokuty vylučuje úplnú elimináciu významu (predpokladanej) výšky náhrady škody.

Na druhej strane nemožno význam škody, ktorá vznikla ako dôsledok porušenia zabezpečenej povinnosti a jej výšky, preceňovať v tom zmysle, že moderačné právo bude založené len na tom, že dôsledkom porušenia zabezpečenej povinnosti je vznik škody. Skúmanie toho, aký je pomer medzi výškou zmluvnej pokuty a výškou vzniknutej škody, je čiastkou mozaiky, ktorá dáva obraz o primeranosti výšky zmluvnej pokuty. To však neznamená, že výška škody musí byť presne vyčíslená. Pochopiteľne, že výška škody sa tiež nemusí kryť s výškou zmluvnej pokuty. To tiež neznamená že to, o čo zmluvná pokuta prevyšuje škodu, súd cestou moderácie neuzná a zníži. Zmluvnú pokutu môže okrem kompenzačnej funkcie plniť sčasti aj funkciu sankčnú. Dôležité je, ako konštatuje aj Najvyšší súd ČR, že: „*Ak má zmluvná pokuta plniť funkciu sčasti paušalizačnú, sčasti sankčnú, je namieste priznať vyššiu váhu tým okolnostiam, ktoré sú rozhodujúce pre funkciu, ktorá prevažuje.*“¹⁷ Súd teda nemôže zmluvnú pokutu posúdiť ako neprimeranú

¹³ Najvyšší súd ČR 32 Odo 631/2002.

¹⁴ PATEK, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 77 a nasl.

¹⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 11. januára 2023, sp. zn. 31 Cdo 2273/2022.

¹⁶ Tamže.

¹⁷ Tamže.

len na základe zistenia a porovnania výšky zmluvnej pokuty a výšky náhrady škody bez toho, aby prihliadol aj na hodnotu a význam zabezpečenej povinnosti.

V uvedenej súvislosti sa zvykne oprávnené namietat', že konanie o nároku na zmluvnú pokutu nemožno zaťažiť komplikovaným konaním o výške náhrady škody. S tým treba súhlasiť, lebo to by eliminovalo zmysel a účel zmluvnej pokuty. Zákon však umožňuje súdu znížiť zmluvnú pokutu až do **výšky škody**, ktorá vznikla do doby súdneho rozhodnutia porušením zabezpečenej povinnosti. Čiže zákon v tomto prípade predpokladá, že súd bude mať vedomosť o výške škody. Ide tu o výšku škody približne určenú, nie exaktne zistenú, ako je to v prípade zodpovednosti za škodu.¹⁸

Môžeme uzavrieť, že úlohu výšky škody pri rozhodovaní o znížení zmluvnej pokuty, ktorá má paušalizačný charakter, nemožno preceňovať a pokladať ju za prvoradé, prípadne jediné kritérium. Zároveň však môže nastať prípad, kde výška škody, resp. výrazný nepomer medzi zmluvnou pokutou a výškou škody môže byť **jedným z kritérií** rozsahu zníženia zmluvnej pokuty. Napríklad, ak sa preukáže, že hlavnou a rozhodujúcou úlohou zmluvnej pokuty pri jej dojednávaní bola reštitučná, uhradzovacia funkcia. Pôjde tu o korekciu situácie, aby sa oprávnený neobohacoval na úkor poškodeného.

Aj keď sa v tomto príspevku zaoberáme obchodnými vzťahmi, pripomenieme, že Občiansky zákonník posúdenie neprimeranosti výšky zmluvnej pokuty viaže, na rozdiel od Obchodného zákonníka, nielen na hodnotu a význam zabezpečenej povinnosti, ale aj na výšku škody, ktorá porušením povinnosti vznikla za predpokladu, že veriteľ nie je oprávnený požadovať náhradu škody popri zmluvnej pokute (§ 545a OZ).¹⁹

Napokon aj Princípy európskeho zmluvného práva (PECL) pristupujú k tejto problematike obdobne, keď podmieňujú moderáciu, t. j. primerané zníženie zmluvnej pokuty (dojednanej platby za nesplnenie) tým, že zmluvná pokuta je zjavné neprimeraná vo vzťahu k ujme a vo vzťahu k ostatným okolnostiam (Čl. 9:509).

b) **Výška zmluvnej pokuty je limitom rozsahu nároku na náhradu škody, ktorá vznikla neskôr**, t. j. po rozhodnutí súdu o znížení zmluvnej pokuty. Veriteľ je oprávnený domáhať sa náhrady škody presahujúcej zmluvnú pokutu, len keď je to medzi účastníkmi dohodnuté. Poškodený môže takúto škodu vymáhať len do výšky dohodnutej zmluvnej pokuty, t. j. výšky pred jej znížením súdom, a to aj napriek tomu, že súd takúto výšku posúdil ako neprimeranú. Výška dohodnutej zmluvnej pokuty tu limituje rozsah náhrady škody, ktorá vznikla neskôr.

Poškodený má v tomto prípade nárok jednak na zmluvnú pokutu priznanú súdom (po moderácii), a jednak na náhradu škody, ktorá vznikla po rozhodnutí súdu o znížení neprimerane vysokej zmluvnej pokuty, a to až do výšky dohodnutej zmluvnej pokuty.

Škodu vzniknutú po rozhodnutí súdu môže poškodený vymáhať podľa všeobecných ustanovení o náhrade škody (§ 373 a nasl. OBZ). To je dôležité tak pre škodcu, ako aj pre

¹⁸ S významom výšky vzniknutej škody pre moderačné právo súvisí aj problém ustáliť, koho zaťažuje dôkazné bremeno existencie a výšky škody. Uvedená problematika však presahuje rámec tohto príspevku.

¹⁹ Bližšie ŠTASTOVÁ, R., VOZÁR, J. Limity uplatňovania zmluvnej pokuty v spotrebiteľských zmluvách. In *Právny obzor*. 2024, č. 5, s. 494 a nasl.

poškodeného, lebo z toho vyplýva napríklad aj to, že škodca môže uplatniť liberačné dôvody (§ 374 OBZ), ktoré v zmysle § 300 uplatniť nemohol.

V. Limitácia náhrady škody mimo rámca zmluvnej pokuty

Tu je namieste aj krátka **zmienka o terminológii**, resp., aký je vzťah medzi paušalizáciou a limitáciou náhrady škody.

Paušalizácia predstavuje odhad výšky škody *ex ante* a jej stanovenie určitou pevnou sumou. Vzniknutá škoda nemusí preto zodpovedať výške odhadnej škody. V tomto pojednaní používame termín paušalizácia škody v súvislosti so zmluvnou pokutou ako termín, ktorý má širší význam ako limitácia škody. Pričom aj v praxi spravidla pri paušalizácii vôľa strán smeruje k odhadu, ktorý sa má čo najreálnejšie priblížiť ku skutočne vzniknutej škode. Dominantné je tu využitie zjednodušeného uplatnenia realizácie náhrady škody.

Limitácia je obmedzenie, stanovenie hranice. Termín limitácia škody používame ako užší termín, keď vôľa zmluvných strán smeruje jednoznačne k obmedzeniu (limitovaniu) výšky náhrady škody a primárne nejde o čo najreálnejší *ex ante* odhad jej výšky.

Zmluvná pokuta v podstate predstavuje paušalizovanú náhradu škody, no súčasne v prípade, že vzniknutá škoda presahuje výšku zmluvnej pokuty, je zároveň jej limitáciou. Paušalizácia náhrady škody je teda jedna z imanentných funkcií zmluvnej pokuty a jej prostredníctvom možno tiež limitovať výšku náhrady škody.

Ako je to však s možnosťou limitácie náhrady škody mimo rámca zmluvnej pokuty? Pre obchodné vzťahy je to osobitne dôležitá otázka, lebo sa spája s možnosťou určitej **korekcie rizika**. Tento spôsob limitácie náhrady škody nie je upravený všeobecne (ako samostatný inštitút), ale obchodné právo s ním počíta, a to v dvoch podobách: zákonnej a zmluvnej.

a) Zákon limituje rozsah náhrady škody rôznym spôsobom. Napríklad:

- **Prostredníctvom predvídateľnosti škody** tým, že ustanovenie § 379 OBZ z povinnosti nahradiť škodu vylučuje nepredvídateľnú škodu, t. j. takú, ktorú v čase vzniku záväzku povinná strana nepoznala ako možný dôsledok porušenia svojej povinnosti alebo ktorá bola v tom čase ako takýto dôsledok nepredvídateľná. Nenahrádza sa škoda, ktorá prevyšuje tzv. predvídateľnú škodu.

- **Porušenie preventívnych povinností** (§ 376, § 382, § 386 ONZ), ktoré majú kogentný charakter.

- Určité špecifiká limitácie nájdeme aj pri právnej **úprave jednotlivých zmluvných typov** (napr. § 440 ods. 1, § 469, § 624 OBZ).

Na druhej strane, v Obchodnom zákonníku nájdeme aj ustanovenia, ktoré zakazujú tak vylúčenie, ako aj obmedzenie zodpovednosti (§ 135a ods. 4, § 194 ods. 8, § 243a ods. 3).

- b) **Zmluvná limitácia** je priamou možnosťou limitácie rozsahu náhrady škody dohodou strán mimo rámca zmluvnej pokuty a v obchodnom práve preto najvýznamnejšou formou zasahovania do rozsahu náhrady škody.²⁰

²⁰ Dohodu strán však nemožno obmedziť len na dohodu o limitácii náhrady škody. Zmluvné strany môžu totiž dohodou rozsah náhrady škody nielen limitovať, ale aj rozšíriť napríklad tým, že vylúčia dispozitívnu zákonnú limitáciu rozsahu náhrady škody (§ 379 OBZ), ktorá spočíva v náhrade iba predvídateľnej škody.

Zákon umožňuje dva spôsoby zmluvnej (konsenzuálnej) limitácie rozsahu náhrady škody, a to **sprostredkovanú možnosť** limitácie prostredníctvom právneho inštitútu, ktorý to umožňuje ako zmluvná pokuta (§ § 544 a nasl. OZ), sľub odškodnenia (§ 727 OBZ) a **priama možnosť limitácie** dohodou strán.

V súvislosti s pojednaním o vzťahu zmluvnej pokuty a náhrady škody nás zaujímajú dve otázky, či je *de lege lata* možná priama kontraktuálna limitácia náhrady škody a aký je jej vzťah k paušalizácii náhrady škody zmluvnou pokutou.

1. Prípustnosť zmluvnej limitácie náhrady škody *de lege lata*

Zmluvná limitácia náhrady škody je určenie limitu (obmedzenie) rozsahu náhrady škody dohodou strán v tom zmysle, že ak jedna z nich spôsobí druhej strane škodu, nebude povinná druhej strane uhradiť všetku škodu, ale len dohodnutú určitú časť (do určitého limitu). Pritom ide o dohodu uzavretú *ex ante*, teda nielen pred vznikom škody, ale aj pred porušením povinnosti, z ktorého môže škoda vzniknúť. Limitácia môže mať rôznu podobu (napr. vylúčenie náhrady ušlého zisku, pevná suma, percento z kúpnej ceny a pod.).

Možnosť obmedziť rozsah náhrady škody dohodou strán je významným nástrojom pri formovaní obchodných vzťahov, a to z viacerých dôvodov. Je to významný nástroj korekcie rizika a optimalizácie obchodných vzťahov. Inak povedané: umožňuje formovať daný obchodný vzťah tak, aby zodpovedal potrebám podnikateľských subjektov. Možno povedať, že v mnohých prípadoch bez možnosti obmedzenia rozsahu náhrady škody by daný vzťah ani nevznikol.

Vzhľadom na to, že v našom práve nie je limitácia či paušalizácia náhrady škody zakotvená ako všeobecný inštitút, jej použitie musíme vyvodzovať z ustanovení o náhrade škody (§ 373 až 386 OBZ), prípadne zo zásad akceptovaných Obchodným zákonníkom (zásada zmluvnej voľnosti). O možnosti zmluvnej limitácie *de lege lata* sa v minulosti viedla na stránkach odbornej právnickej spisbe (najmä českej) čulá diskusia. Od počiatku sme sa do diskusie intenzívne zapájali, o čom svedčí aj viacero pojednaní na túto tému.²¹ Zastávali sme prípustnosť zmluvnej limitácie náhrady škody, a to na základe dispozitívnosti ustanovení o rozsahu náhrady škody (§ 379, § 380 OBZ), ako aj na základe kogentných ustanovení § 574 ods. 2 OZ a § 386 ods. 1 OBZ ich výkladu a aplikácie.²² Je však pravdou, že názory na túto otázku v českej a slovenskej odbornej verejnosti boli dlhodobo nejednotné, čo sa prejavilo aj v judikatúre.

V Česku jurisprudencia postupne inklinovala k akceptácii zmluvnej limitácii náhrady škody, hoci judikatúra zostala nejednotná.²³ Pretrvávajúca názorová nejednotnosť výkla-

²¹ OVEČKOVÁ, O. Limitácia náhrady škody v obchodných vzťahoch. In *Pocť Milošovi Tomsovi*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2006; OVEČKOVÁ, O. Limitácia náhrady škody v obchodnom práve. In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2011, č. 1 – 2; OVEČKOVÁ, O. *Zmluvná pokuta*. 2. preprac. a dopl. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2011, s. 221 a nasl.; OVEČKOVÁ, O. Limitácia rozsahu náhrady škody (komentár k § 386). In OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. Zväzok II (§ 261 až 775)*. 2. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer, 2022.

²² Bližšie OVEČKOVÁ, O. In OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. Zväzok II (§ 261 až 775)*. 2. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer, 2022.

²³ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR v prospech limitácie z 23. apríla 2007, sp. zn. 32 Odo 235/2006, ako aj v jej neprospech z 27. marca 2008. sp. zn. 32 Odo 1657/2005.

du § 379 a § 386 ods. 1 OBZ iniciovali v Čechách novelu ustanovenia § 386 ods. 1 OBZ (zákon č. 351/2011 Sb., účinnosť k 1. januáru 2012). Táto ukončila diskusie, lebo ustanovila, že vo vzťahoch upravených Obchodným zákonníkom je možné sa dohodou vzdať práva na náhradu škody alebo toto právo obmedziť aj pred porušením povinnosti, z ktorého môže škoda vzniknúť. Pred porušením povinnosti, z ktorého škoda môže vzniknúť, sa však nemožno vzdať práva na náhradu škody spôsobenej úmyselne, a ani toto právo obmedziť. Nový český Občiansky zákonník túto otázku vyriešil komplexnejšie. Neprebral pravidlo § 574 ods. 2 OZ o vzdaní sa práva, ktoré má vzniknúť v budúcnosti, a vychádza z toho, že vylúčenie povinnosti nahradiť škodu alebo obmedzenie jej rozsahu jednoznačne vyplýva z Občianskeho zákonníka, ktorý však limituje túto možnosť (§ 2898 NOZ).

Na Slovensku sa situácia vyvinula odlišne v tom zmysle, že odborná spisba nevenovala zmluvnej limitácii náhrady škody sústredenejšiu pozornosť a názory na túto otázku zostali roztrieštené a protichodné, a to tak pokiaľ ide o možnosti právnej úpravy *de lege lata*, ako aj *de lege ferenda*.²⁴ Napokon, v tejto otázke nám nepriniesla riešenie ani judikatúra.

2. Porovnanie paušalizácie náhrady škody v rámci zmluvnej pokuty a zmluvnej limitácie náhrady škody

Inak povedané: aké sú spoločné a rozdielne črty medzi týmito možnosťami paušalizácie (limitácie) náhrady škody? Je to dôležité vedieť pre posúdenie potreby ich paralelnej existencie.

Základnou spoločnou črtou oboch spôsobov regulácie výšky náhrady škody je, že ich mechanizmus sa aktivuje v dôsledku **porušenia povinnosti**.

Vzhľadom na to, že v oboch posudzovaných prípadoch ide o náhradu škody, je dôležité vedieť, aký je ich **vzťah k všeobecnému režimu náhrady škody**.

Pokiaľ ide o zmluvnú pokutu, je zákonom vymedzená ako sankcia za porušenie zabezpečenej povinnosti (§ 544 ods. 1 OZ) a v závislosti od vôle strán (dispozitívnosť ustanovení) je aj kompenzačným mechanizmom náhrady škody, ktorá vznikla v dôsledku porušenia povinnosti. To znamená, že zmluvná pokuta vytvára **osobitný mechanizmus náhrady škody** odlišný od všeobecného režimu náhrady škody.

Pri zmluvnej limitácii, náhrady škody mimo inštitútu zmluvnej pokuty nie je dôležitý sankčný prvok, lebo cieľom strán nie je sankcionovať porušiteľa, ale obmedziť (limitovať) rozsah škody, ktorú bude povinný subjekt hradiť. Náhrada škody je tu, na rozdiel od zmluvnej pokuty, naviazaná na všeobecný režim náhrady škody.

Rozdiel vidíme tiež v tom, čo potvrdzujú aj poznatky z praxe pri formovaní a uzavieraní obchodných zmlúv, že pri paušalizácii škody v rámci zmluvnej pokuty ide spravidla o odhad výšky škody kvalifikovaný v tom zmysle, aby sa čo najviac priblížil k realnej výške škody. Pri zmluvnej limitácii náhrady škody ide v praxi spravidla skôr o limitáciu

²⁴ Podrobnejšie o vývoji názorov na kontraktuálnu limitáciu náhrady škody pozri OVEČKOVÁ, O. Limitácia náhrady škody v obchodnom práve. In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2011, č. 1 – 2, s. 23 a nasl.

náhrady škody v pravom zmysle slova. Uplatňuje sa najmä tam, kde by porušenie povinnosti mohlo viesť ku škode takého rozsahu, že jej akceptácia, resp. náhrada by bola taká neprimeraná, že samotná uzavieraná zmluva (obchod) by strácala zmysel.

Záver

Cieľom príspevku bolo poukázať na možnosti zmluvných strán ovplyvňovať prostredníctvom konsenzu spôsob a rozsah náhrady škody vo vzájomných vzťahoch a upozorniť na viacero výkladových a aplikačných problémov. Ide najmä o vzťah zmluvnej pokuty a náhrady škody, kde právna úprava poskytuje stranám určitú škálu možností modifikovať náhradu škody.

Zároveň sme opätovne poukázali²⁵ aj na problematiku konsenzuálnej limitácie náhrady škody mimo rámca zmluvnej pokuty, ktorá nie je samostatne upravená, ale možno ju vyvodiť racionálnym výkladom z právnej úpravy náhrady škody a všeobecných zásad záväzkového práva. Potreba takejto možnosti je osobitne dôležitá v obchodnom práve, kde je permanentne prítomná pri dojednávaní osobitne zložitých obchodných vzťahov, akými sú napríklad dodávky nových technológií, rozsiahle investičné dodávky, ako aj výskumné práce a pod. To všetko sú plnenia, ktoré sú rizikové v tom zmysle, že pri uplatnení zákazu limitácie náhrady škody by to v konkrétnom prípade pre dodávateľa (zhotoviteľa) často znamenalo taký záväzok, ktorý svojím rozsahom nezodpovedá ekonomickej motivácii pripravovaného zmluvného vzťahu. Zmluvná limitácia je nielen prejavom zmluvnej slobody zmluvných strán, ale napĺňa aj cieľ korekcie rizík a ich primeraného rozloženia na obe zmluvné strany.²⁶ Riziko ako možnosť vzniku nepriaznivého následku vo forme škody je v obchodných vzťahoch eminentne prítomné, a preto sú dôležité aj mechanizmy jeho zmiernenia, obmedzenia či vylúčenia. Limitácia rozsahu náhrady škody dohodou strán je významným mechanizmom zmiernenia rizika, a to najmä obmedzením hradenia rozsahu vzniknutej škody, a tým rozložením rizika medzi zmluvné strany.

Limitácia náhrady škody dohodou zmluvných strán sa bežne uplatňuje v medzinárodnom obchode, kde sa často z rozsahu náhrady škody vylučuje ušlý zisk. Princípy medzinárodných obchodných zmlúv (UNIDROIT) za určitých podmienok umožňujú zmluvnú limitáciu rozsahu náhrady škody. Zmluvnú limitáciu akceptuje za určitých podmienok ako osobitný právny inštitút aj viacero krajín (napr. USA, Veľká Británia, Nemecko).²⁷

U nás sa na možnosti aplikácie zmluvnej limitácie náhrady škody *de lege lata* nezhodla ani právna veda ani judikatúra. Zdá sa, že prekážkou je výklad súčasnej právnej

²⁵ OVEČKOVÁ, O. Limitácia náhrady škody v obchodnom práve. In *Bulletin slovenkej advokácie*, 2011, č. 1 – 2.

²⁶ MITTERPACHOVÁ, J. Limity limitácie náhrady škody podľa aktuálnej judikatúry. In *Súkromné právo*. 2015, č. 4, s. 9.

²⁷ Bližšie ŠILHAN, J. Právní úprava kontraktálního obmedzení náhrady škody – současnost a perspektivy. In *Súčasnosť a perspektívy právnej regulácie obchodných zmlúv*. Zborník. UPJŠ v Košiciach. Košice : 2008, s.139 a nasl.; GRAF von WESTPHALEN, F. Hranice účinnosti paušalizovaných náhrad škody a smluvních pokut v podnikatelském styku. In *Karlovarské právnické dny 2024*. Praha : Leges, s. 389 – 401.

úpravy, ale vyskytujú sa aj argumenty, ktoré v tejto možnosti vidia oslabenie pozície druhej zmluvnej strany.

V minulosti sme zaznamenali jeden pokus výslovne upraviť prípustnosť limitácie náhrady škody. V roku 2009 išlo o poslanecký návrh, ktorý bol neopodstatnene komplikovaný, že nakoniec nebol prijatý.

Stav, keď dlhodobu nie je táto otázka riešená ustáleným výkladom právnej úpravy *de lege lata*, podporený stabilnou judikatúrou, nie je optimálny. Riešenie touto cestou sa teda dlhodobu ukazuje ako nereálne. Je zjavné, že zmluvné strany nechcú na seba brať riziko neistoty ako túto otázku, v prípade sporu, posúdi súd.

Zdá sa, že prichádza do úvahy cesta novelizácie ustanovení, ktoré pri realizácii zmluvnej limitácie sú kameňom úrazu pri ich výklade (§ 386 OBZ, § 574 ods. 2 OZ), aby nebola pochybnosť o tom, že nebránia takejto možnosti. Reálnym je aj výslovná právna úprava zmluvnej limitácie náhrady škody so stanovením podmienok a prípadných obmedzení.

Za pripomenutie v tejto súvislosti stojí aj návrh na rozlíšenie a právne vyjadrenie paušalizovanej náhrady škody a zmluvnej pokuty ako dvoch rôznych inštitútov.²⁸ Pričom inštitút paušalizácie náhrady škody by pokryl aj možnosť jej limitácie. I keď uvedené riešenie má svoje ráco, nestretlo sa so širšou akceptáciou. Možnosť striktného odlišovania zmluvnej pokuty od dojednaní o paušalizovanej náhrady škody neakceptoval ani Najvyšší súd ČR.²⁹

Vzhľadom na to, že zmluvná pokuta a jej paušalizačná a limitačná funkcia majú do značnej miery svoje osobitné ciele, ako aj s ohľadom na tradíciu zmluvnej pokuty vo vývoji súkromného práva na našom území, pokladáme za racionálne *de lege ferenda* zachovať zmluvnú pokutu s jej variabilitou vo vzťahu k náhrade škody, pochopiteľne, s potrebnými spresneniami právnej úpravy vrátane prehodnotenia niektorých prístupov ako napríklad všeobecnosť moderačného práva, resp. zvážiť jeho vylúčenie v obchodných vzťahoch.³⁰

Pokiaľ ide o zmluvnú limitáciu náhrady škody ako jeden z prejavov zmluvnej slobody a nástrojov regulovania rizika, aj keď konštatujeme, že zmluvná limitácia *de lege lata* prípustná je vzhľadom na nejednotnosť názorov a v záujme právnej istoty, je potrebná určitá normatívna konkretizácia aj v tomto smere.

Obe možnosti paušalizácie či limitácie náhrady škody prostredníctvom konsenzu strán sú významným nástrojom regulácie obchodných vzťahov a ich súbežná existencia v našom právnom poriadku má opodstatnenie vzhľadom na ich rozdielny cieľ, ktorý sledujú, a z toho vyplývajúci aj ich rozdielny právny režim.

Literatúra

FAJNOR, V. ZÁTURECKÝ, A. *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. 3. vyd. Šamorín : Heuréka, 1998

²⁸ PATĚK, D. Paušalizovaná náhrada škody a smluvní pokuta. In *Právní rozhledy*. 2017, č. 6.

²⁹ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 11. januára 2023

³⁰ Moderačné právo je vylúčené v obchodných vzťahoch napríklad v nemeckom práve (§ 343 BGB).

- KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 226
- LUBY, Š. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava : Iura Edition 2002, s. 233
- GRAF von WESTPHALEN, F. Hranice účinnosti paušalizovaných náhrad škody a smluvních pokut v podnikatelském styku. In *XXXI. Karlovarské právnické dny 2024*. Praha : Leges, s. 389 – 401
- MITTERPACHOVÁ, J. Limity limitácie náhrady škody podľa aktuálnej judikatúry. In *Súkromné právo*. 2015, č. 4
- OVEČKOVÁ, O. Limitácia náhrady škody v obchodnom práve. In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2011, č. 1 – 2
- OVEČKOVÁ, O. Limitácia náhrady škody v obchodných vzťahoch. In *Pocťa Milošovi Tomsovi*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2006
- OVEČKOVÁ, O. *Zmluvná pokuta*. 2. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2011
- OVEČKOVÁ, O. Zmluvná pokuta v obchodnom práve – predpoklady a podmienky moderácie. In *Právny obzor*. 2024, č. 2, s. 121 – 139
- PATĚK, D. Paušalizovaná náhrada škody a smluvní pokuta. In *Právní rozhledy*. 2017, č. 6
- ŠILHAN, J. Právní úprava kontraktačního obmedzení náhrady škody – současnost a perspektivy. In *Súčasnosť a perspektívy právnej regulácie obchodných zmlúv*. Zborník. UPJŠ v Košiciach. Košice : 2008, s.139 a nasl.
- ŠŤASTOVÁ, R., VOZÁR, J. Limity uplatňovania zmluvnej pokuty v spotrebiteľských zmluvách. In *Právny obzor*. 2024, č. 5, s. 488 – 506
- TINTERA, T. *Smluvní pokuta v ČR a Europě*. Praha : Leges, 2015